

5. **Коростельов В. А.** Практичні аспекти соціального консультування і проектування в галузі управління соціальною роботою // Управлінські аспекти соціальної роботи: Курс лекцій / М. Ф. Головатий (кер. авт. кол.), М. П. Лукашевич, Г. А. Дмитренко – К., 2004.

6. **Курик О.** Самоменеджмент в управлінні соціальною роботою та мотивація персоналу соціальних служб / О. Курик, В. Филипчук // Підготовка соціальних педагогів та соціальних працівників в Україні в контексті Болонського процесу // Матеріали Міжнар. наук.-практич. конф., 13–14 грудня 2007 року. – Чернівці, 2007. – С. 29.

7. **Лукашевич М. П.** Загальна характеристика менеджменту соціальної роботи // Управлінські аспекти соціальної роботи: Курс лекцій / М. Ф. Головатий (кер. авт. кол.), М. П. Лукашевич, Г. А. Дмитренко – К., 2004. – С. 22–56.

8. **Петрова І. Л.** Наукове консультування і проектування в галузі управління соціальною роботою // Управлінські аспекти соціальної роботи: Курс лекцій / М.Ф. Головатий (кер. авт. кол.), М.П. Лукашевич, Г.А. Дмитренко та ін. – К., 2004.

9. **Поліщук В. А.** Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти: Монографія / За ред. Н. Г. Ничкало. – Тернопіль, 2006.

10. **Шендеровський К. С.** Управління соціальною роботою з дітьми та молоддю. Менеджмент соціальної служби: Навч.-метод. зб. для спеціаліста з соціальної роботи системи центрів соціальних служб для молоді м. Києва. – К., 2002.

Надійшла до редколегії 14.04.08

УДК 159.9.072

Г. О. Філіпчева, Ю. С. Федченко

Дніпропетровський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ У ЮНАКІВ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ

Проаналізовано теоретичний матеріал за даною проблемою. Проведено емпіричне дослідження, в результаті якого були виявлені особливості мотивації до навчання у юнаків з порушенням слуху.

Проблема соціалізації та адаптації до нормального життя людей з особливими потребами, зокрема людей з порушенням слуху на сьогоднішній день є однією з найбільш актуальних та практично значущих, на що вказують численні роботи останніх років [1; 3; 4]. Довгий час люди з порушенням слуху ставали «вигнанцями» з суспільства нормальночуючих, потім вони створили свою суспільну культуру меншини – товариство глухих та слабочуючих, що у свою чергу призвело до повного випадіння їх із соціуму нормальночуючих [1; 3]. Тому через збільшення числа людей з особливими потребами, створення ними своїх соціальних меншин та через зміну типу суспільства постала проблема адаптації та інтеграції людей з особливими потребами у суспільство здорових людей, що у свою чергу привело до виникнення питань щодо забезпечення процесу якісної та швидкої інтеграції інваліда у суспільство.

Одним із засобів забезпечення цього процесу є становлення та розвиток особистості людини з особливими потребами в інститутах соціалізації, одним із яких і є навчання у освітніх установах. Проведений нами аналіз теоретичного матеріалу показав, що раніше у достатньо повній мірі було досліджено процес навчання та соціалізації слабочуючих і глухих школярів, але недостатньо були освітлені сфери життя глухих і слабочуючих студентів, майже відсутні дослідження процесу мотивації до навчання у слабочуючих студентів, хоча в літературі зазначалася необхідність такого аналізу [8]. Через це постає важлива проблема забезпечення студентів з особливими потребами якісними умовами життя і навчання [2; 6].

Сфера мотивації до навчання – це одна з передумов на шляху до соціалізації людини, подальшого становлення її особистості. Мотив – це внутрішня стій-

ка причина поведінки, спонука до діяльності людини, яка виникає у результаті опрeдмечування потреби і спрямована на отримання певного результату у вигляді задоволення потреби від виконаної діяльності. У результаті скупчування та взаємодії мотивів утворюється мотивація – динамічний процес внутрішнього, психологічного та психофізіологічного управління поведінкою, що включає її ініціацію, спрямування, організацію та підтримку, і в результаті якого виникає подальше утворення мотиву. З поняттям навчання у ВНЗ нерозривно пов'язане поняття навчальної діяльності – процесу отримання людиною нових знань, умінь і навичок або зміни старих. Навчальна діяльність супроводжується процесом мотивації обох суб'єктів навчальної діяльності – педагога та студента. Процес навчальної діяльності передбачає наявність продуктивної педагогічної взаємодії суб'єктів навчальної діяльності, один з яких є носієм знання, другий має таку характеристику, як здібність до навчання та засвоєння нових знань. Результатом навчальної діяльності є отримання та використання суб'єктом, що навчається (студентом), нових знань і надання зворотного зв'язку про рівень і якість отриманих студентом знань педагогу.

Предметом нашого дослідження стали особливості мотивації до навчання у людей з порушенням слуху. Наша гіпотеза полягала у припущенні, що навчальна мотивація у слабочуючих студентів та її динаміка розвитку у процесі навчання має свою специфіку, що пов'язано з особливостями їхнього психологічного розвитку.

У дослідженні взяло участь 30 слабочуючих студентів 1–4 курсів Національної металургійної академії України віком 18–31 рік. Контрольною групою були студенти 1–4 курсів Дніпропетровського національного університету віком 17–21 рік.

Процедура дослідження мала свої складності та особливості. Через специфіку розуміння слабчочуючими та глухими студентами словесної мови, їх зменшений словниковий запас, особливості мислення (превалює наочне та знаково-контекстне мислення) та того, що ми вперше використовуємо дане тестування для дослідження мотивації навчання слабчочуючих студентів у ВНЗ, нами були вжиті заходи для забезпечення правильного розуміння слабчочуючими студентами питань опитувальників, які полягали в тому, що експериментатор кожному студентові, який потребував допомоги в розумінні тексту опитувальника, у індивідуальному порядку білінгвально пояснював зміст та значення питань опитувальника – за допомогою словесної мови і жестів водночас.

Для дослідження даної проблеми були використані чотири методики: 1) «Мотивація професійної діяльності» за К. Замфір у модифікації А. А. Реана, 2) «Мотивація навчання у ВНЗ» за Т. Ільїною, 3) «Вивчення мотивів навчальної діяльності студентів» за А. А. Реаном, В. А. Якуніним у модифікації Н. Ц. Бадмаєвої, 4) «Вивчення мотивів навчальної діяльності студентів» за А. А. Реаном, В. А. Якуніним.

Для обробки емпірично отриманих даних ми застосували непараметричний U-критерій Манна-Уїтні, що застосовується для виявлення рівня різності між двома групами за однією ознакою. У даному випадку – порівнювалися групи нормальночуючих та слабчочуючих студентів за кожним видом мотивації усіх чотирьох методик та з кожного курсу. Обчислення даного критерію відбувалося за формулою

$$U = (n_1 \cdot n_2) + \frac{n_x \cdot (n_x + 1)}{2} - T_x.$$

У результаті обчислення робився висновок про підтвердження чи непідтвердження нульової гіпотези та про прийняття чи неприйняття альтернативної гіпотези в залежності від величини рангу. Чим ближчий показник до $(p \leq 0,05)$ або $(p \leq 0,01)$, тим більш достовірні дані дослідження.

Інтерпретацію отриманих результатів можна поділити на три пункти:

1. Порівняння отриманих даних групи нормальночучючих із даними проведених раніше досліджень (Р. К. Малинаускас, Є. П. Ільїн [5; 7]). У цілому був виявлений збіг мотивацій, невеликі відмінності були лише в тих мотиваціях, які залежать від такого фактора як часова суспільна система та сучасні соціальні умови життя – мотив престижу та динаміка навчально-пізнавального мотиву. Всі дані порівнювались за назвою мотивів та співпали.

2. Співвідношення внутрішньої (ВМ) та зовнішньої позитивної (ЗПМ) і негативної (ЗНМ) мотивацій показано діаграмою на рис. 1.

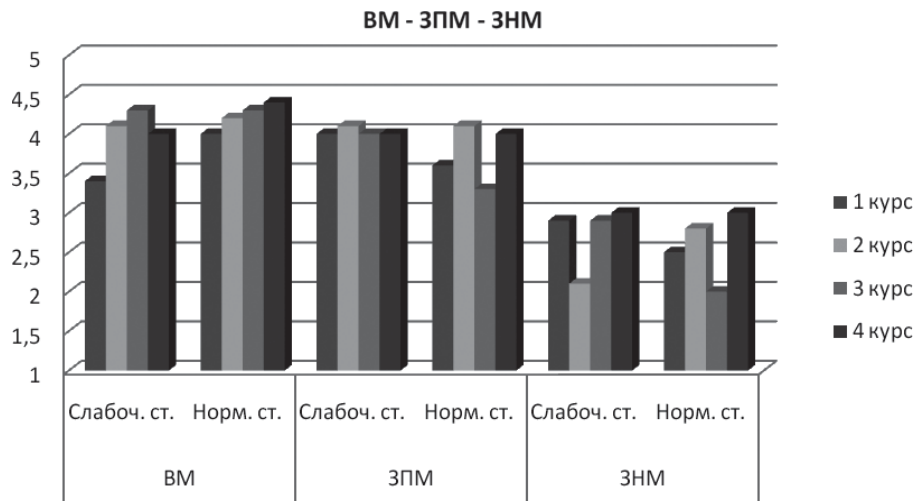

Рис. 1. Співвідношення внутрішньої (ВМ), зовнішньої позитивної (ЗПМ) і негативної (ЗНМ) мотивацій

Як видно з діаграми, особливості ВМ та ЗПМ у слабчучючих полягають в тому, що на 1 курсі вона пов'язана з особливостями закінчення школи та вступу у ВНЗ, на 2 курсі зростання ЗНМ – пов'язана з індивідуалізованим підходом у навчанні та з увагою викладачів до потреб студента, 3 курс – зростання ЗНМ пов'язано зі складанням певних відносин з викладачами через індивідуалізований підхід та страхом впасти у їх очах, на 4 курсі – ВМ і ЗПМ – у цілому стабільна, ЗНМ у обох груп зрівнялася і підвищилась, що може бути пов'язане з тим, що 4 курс – це фактично кінець навчання, і держекзамен та вступні екзамени покажуть, хто буде спроможним продовжити навчання на 5 курсі, а кого відсіють. Тому у студентів обох груп може бути страх засудження їхньої навчальної неспроможності з боку викладачів, рідних, друзів, що і може впливати на підвищення ЗНМ. Взагалі, мотиваційна напруга до навчання зростає на 2 курсі і залишається відносно стабільною до 4 курсу за винятком ЗНМ, яка зростає.

3. Співставлення методик 2–4 (4-а методика використовувалась як допоміжна для 2 і 3 методики) показано діаграмою на рис. 2.

При співставленні даних 2 і 3 методики можна побачити, що сила мотивації зростає з 1 по 4 курс, але загальна мотиваційна напруга у слабчучючих студентів вища, ніж у нормальночучючих. Але з іншого боку, можна помітити, що у нормальночучючих студентів нижча мотиваційна напруга одного мотиву компенсується вищою мотиваційною напругою другого мотиву, в той час як здавалось би рівномірна мотиваційна напруга у слабчучючих студентів вказує на виражену одночасну різноспрямованість мотивів, які співіснують, навіть будучи фактично не зовсім сумісними. Особливості мотивації до навчання у слабчучючих студентів проявляються в тому, що їм властива *значна полімотивованість навчальної діяльності*, в той час як у нормальночучючих студентів вирізняється переваж-

но 3–4 взаємопов’язаних піка (професійні, творчої самореалізації, навчально-пізнавальні). Це, на нашу думку, може вказувати на те, що слабчучим студентам важко поставити конкретну мету та цілеспрямовано йти до її досягнення, тому вони ніби стоять на місці, слідкуючи за тією мотивацією, яка в даний час їм найдоступніша, що може свідчити про їх особистісну незрілість, невміння поставити собі чіткі цілі та позначити шлях до їх досягнення. Через те виявилось характерним, що для слабчучих студентів важливими виявилися мотиви *отримання диплому, професійний, престижу, комунікативний, соціальний, творчої самореалізації, навчально-пізнавальний*. Мотив уникнення різко виріс, починаючи з 2 курсу, чого не спостерігається в групі нормальночучих студентів. За 4-ю методикою виявилось, що поряд з мотивом до навчання мотив отримання інтелектуального задоволення у слабчучих студентів дуже низький – у порівнянні з високим показником цього мотиву у нормальночучих студентів.

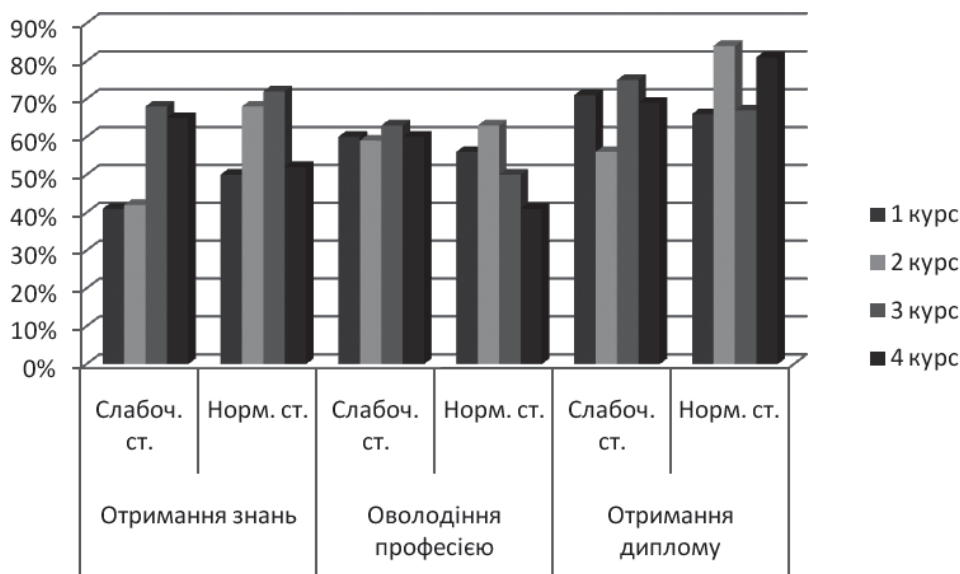

Рис. 2. Результати дослідження за методикою «Мотивація навчання у ВНЗ» за Т. Ільїною

Мотиви професійного зростання та бажання стати висококваліфікованим спеціалістом зростають у обох групах, але на 4 курсі сила цього мотиву у слабчучих студентів перевершує силу мотиву у нормальночучих студентів. Таким чином, можна думати, що слабчуча людина більше спрямована на проблему забезпечення свого життя через свій фізичний дефект і тому багато уваги приділяє саме оволодінню професією, щоб бути впевненим у тому, що вона буде забезпечена роботою і зможе бути конкурентоспроможною на ринку праці, в той час, як в нормальночучих такої проблеми особливо не виникає, тому їм легше сконцентруватися на отриманні знань. Але до цього додається ще одне пояснення, якщо звернути увагу на досить сильне проявлення у слабчучих студентів *мотиву престижу* – через важкість досягнення інвалідом бажаного становища у суспільстві через втрату слуху, він починає шукати інші шляхи досягнення бажаного становища у суспільстві. Один із шляхів – це престижна професія, ознака відповідності якій – наявність диплому, який вони вважають «путівкою в життя», шансом отримати хорошу роботу, який компенсував би їх часткову нездатність до праці. Але варто відзначити і позитивний момент – через індивідуалізований підхід до слабчучих студентів та відповідну якісну організацію навчального процесу їхня мотивація до навчання відбувається цілеспрямовано.

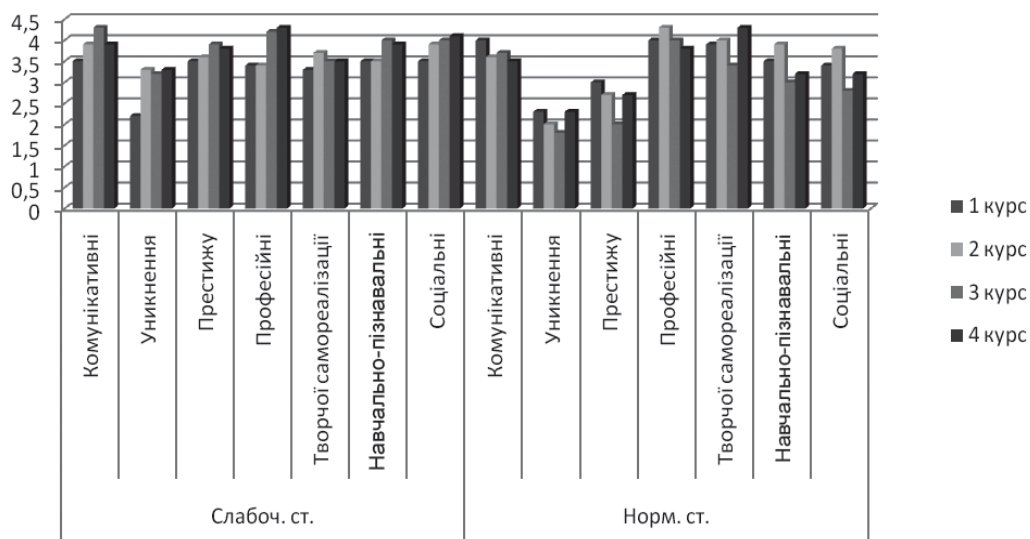

Рис. 3. Результати дослідження за методикою «Вивчення мотивів навчальної діяльності» за А.А. Реаном, В.А. Якуніним у модифікації Н.Д. Бадмасові

Аналіз результатів дослідження на підставі отриманих результатів дозволяє зробити такі висновки:

1. На навчальну діяльність слабчующих студентів впливають особливості їхнього фізичного та психічного розвитку у взаємодії із їхнім соціальним оточенням та ставленням до їхньої фізичної вади. Слабчующим студентам властива різноманітна компенсація втрачених функцій.

2. Для слабчующих студентів характерна водночас і велика мотиваційна напруга, і одночасна різномотивна спрямованість – доходючи до співіснування слабосумісних мотивів (пізнавальні, комунікативні, мотиви творчої самореалізації – з одного боку, та уникнення – з другого).

3. Для слабчующих студентів важливим є мотив отримання диплому та професії, а для нормальночующих – мотив отримання задоволення від навчання та становлення себе у майбутньому як професійного фахівця, тобто студенти-інваліди вважають, що показником їх значущості як фахівця будуть диплом та навички, необхідні для фахівця, тобто «гарне обличчя», в той час як нормальночующі студенти важливим вважають знання.

Отримані результати можуть бути застосовані у розробці комплексних програм, що мають за мету оптимізацію процесу адаптації до навчання слабчующих студентів.

Бібліографічні посилання

1. **Богданова Т. Г.** Сурдопсихологія: Учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М., 2002.
2. **Бондарь В. И.** Модернизация специального образования в Украине: уроки на будущее // Дефектология. – 2006. – № 3. – С. 67–72.
3. **Зайцева Г. Л.** Современные научные подходы к образованию детей с недостатками слуха: основные идеи и перспективы // Дефектология. – 1999. – № 5. – С. 52–70.
4. **Засенко В.** Интеграция осіб з порушеннями слуху: проблеми, пошуки, перспективи / В. Засенко, А. Колупасва // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: Наук.-метод. зб. / Редкол. Н. Софій, І. Єрмаков та ін. – К., 2000.
5. **Ильин Е. П.** Мотивация и мотивы. – СПб., 2006.
6. **Іванова І. Б.** Створення рівних можливостей у сфері освіти для студентів з особливими потребами // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: 36. наук. пр. – К., 2004.

7. **Малинаускас Р. К.** Мотивация студентов разных периодов обучения // СОЦИС. – 2002. – № 5. – С. 134–138.

8. **Ягупов В. В.** Мотивация учіння студентів з особливими потребами // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: Зб наук. пр. – К., 2004.

Надійшла до редколегії 15.04.08

УДК 811.147

В. М. Шовковий

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ФАХІВЦІВ З ДАВНЬОЕЛЛІНІСТИКИ

Охарактеризовано основні форми організації навчання давньоелліністичних дисциплін: лекцію, практичне, семінарське заняття, самостійну роботу, навчальні консультації та індивідуальні завдання; розроблено структуру основних форм організації навчання давньоелліністичних дисциплін.

Процес підготовки майбутніх фахівців з давньоелліністики вимагає пошуку підходів, методів, принципів, прийомів та засобів навчання. Найважливішим у розробці операційного компоненту методичної системи навчання дисциплін з давньоелліністики є визначення підходу як концептуальної позиції, яка є вирішальною у розгляді і визначенні інших підпорядкованих концептуальних положень, підхід означає стратегію навчання [10, с. 38]. У процесі тривалого пошуку не вдалося знайти таких теоретичних праць з методики викладання класичних мов, які б визначали підхід до навчання давньогрецької мови [5; 7; 8; 12]. У результаті аналізу професіограми майбутніх давньоелліністів, яка включає читачку, мовну, перекладацьку та соціокультурну компетенції, ми дійшли висновку про потребу застосування герменевтичного підходу до навчання майбутніх фахівців з давньоелліністики, і це поставило перед нами завдання визначення форм організації та засобів навчання як невід'ємної складової здійснення навчання з позицій окресленого підходу, що й зумовлює *актуальність* публікації.

Мета статті – визначити форми організації та засоби навчання давньогрецької мови з позицій герменевтичного підходу. Досягненню поставленої мети сприятиме вирішення таких завдань:

- визначити та охарактеризувати основні форми організації навчання давньоелліністичних дисциплін з позицій герменевтичного підходу;
- розробити структуру основних форм організації навчання давньоелліністичних дисциплін (лекції, практичного та семінарського занять).

Питання форм організації навчання до цього часу не було предметом теоретичних досліджень. До цього часу немає елементарно простих, але вкрай важливих речей – структури лекцій, практичних, семінарських занять з дисциплін класичної філології. Це значно ускладнює навчальний процес, створює велетенські труднощі для молодих викладачів, які змушені до методики організації занять приходити емпіричним шляхом, що затягується в часі і призводить до великої кількості невиправданих помилок. Тому перед нами постає завдання зробити спробу виробити структури основних форм організації навчання – лекції, практичного та семінарського занять, спираючись на сучасні досягнення в дидактиці, психології та методиці навчання іноземних мов.

Серед основних форм організації навчання фахівців з давньоелліністики потрібно виділити лекції, семінарські заняття, практичні заняття, навчальні консультації, індивідуальні завдання, самостійну роботу.

* © Шовковий В. М., 2008